



Sygn. akt III UK 53/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)
SSN Bohdan Bieniek (sprawozdawca)
SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania H. P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w J.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 18 listopada 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 17 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) , wyrokiem z dnia 17 października 2018 r., oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 18 września 2017 r., mocą którego zmieniono zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w J. z dnia 28 września 2016 r. i przyznano H. P. prawo do emerytury.

W sprawie ustalono, że pozwany uwzględnił wnioskodawcy okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach w wymiarze 14 lat, 11 miesięcy i 22 dni.

Ubiegający się o emeryturę ukończył 60 lat i nie przystąpił do Otwartego Funduszu Emerytalnego oraz udowodnił łącznie 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, odwołujący się spełnia warunek dotyczący minimalnej liczby lat pracy w szczególnych warunkach, to jest 15 lat pracy, co stosownie do art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53, dalej ustawa emerytalna) uprawnia do uzyskania świadczenia. Wniosek ten wynika z faktu, że w okresach wymienionych w świadectwie pracy (od 19 października 1979 r. do 30 września 1980 r. i od 7 września 1983 r. do 31 grudnia 1998 r.) wykonywał pracę w warunkach szczególnych. Pozwany w sprawie zanegował jedynie okresy nieskładkowe w oparciu o treść art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej. Jednak pogląd organu rentowego nie jest trafny, gdyż w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyrok z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, OSNP 2011 nr 19-20, poz. 260) przyjęto, że obowiązujące od dnia 1 lipca 2004 r. rozwiązanie ustawowe (pozbawiające wliczania okresów nieskładkowych) nie dotyczy osób, które warunki do uzyskania emerytury spełniły do dnia 1 stycznia 1999 r. Istotna jest tu bowiem chwila powstania prawa podmiotowego, w tym wypadku prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Stanowisko Sądu Okręgowego zaaprobował Sąd Apelacyjny, który podkreślił, że problem wynika z rozwiązań przyjętych ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1264) z dniem 1 lipca 2004 r. i dodaniem do ustawy emerytalnej art. 32 ust. 1a, zgodnie z którym przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Kwestia wpływu tej regulacji na sytuację prawa do emerytury była przedmiotem skargi konstytucyjnej (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2008 r., K 33/06, OTK-A 2008 nr 6, poz. 106). Jednak zakres tego orzeczenia nie dotyczył osób, które są objęte regulacją zawartą w art. 184 ustawy emerytalnej. Sytuacja tych podmiotów została ukształtowana przez ustawodawcę w

ten sposób, że możliwość ubiegania się o emeryturę dotyczy osób, które na dzień 1 stycznia 1999 r. spełniły warunki zarówno stażu ogólnego jak i stażu pracy w warunkach szczególnych. Dana gwarancja nie może zostać naruszona przez dokonanie wykładni proponowanej przez organ rentowy, a dotyczącej wymogu stosowania art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej i tym samym dokonywania ponownej analizy przesłanek stażowych. Taki kierunek wykładni prawa aprobuje orzecznictwo Sądu Najwyższego (zob. wyroki z dnia 13 lipca 2011 r., I UK 12/11 LEX nr 1621325; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, OSNP 2011 nr 19-20, poz. 260; z dnia 18 lipca 2007 r., I UK 62/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 269). Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny orzekł w myśl art. 385 k.p.c.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł pełnomocnik organu rentowego, zaskarżając go w całości. W podstawach skargi wskazał na naruszenie art. 32 ust. 1a w związku z art. 184 ustawy emerytalnej oraz § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej rozporządzenie), przez ich błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zalicza się okresy niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w sytuacji gdy prawidłowa wykładnia prowadzić winna do wniosku, iż okresy niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia chorobowego, nie są okresami pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Mając powyższe na uwadze, skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku oraz wyroku sądu pierwszej instancji i orzeczenia co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania od decyzji organu rentowego, ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest zasadna, bowiem Sąd Apelacyjny dokonał prawidłowej wykładni prawa materialnego.

Okoliczności przedmiotowej sprawy pozostają bezsporne. Rzecz sprowadza się do wyjaśnienia czy okresy niezdolności do pracy (zwolnienia lekarskie) mają wpływ na sumę lat pracy w szczególnych warunkach. Zdaniem pozwanego, tej możliwości sprzeciwia się art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej oraz § 2 ust. 1 rozporządzenia, gdyż chodzi tylko o faktycznie przepracowane (stale i w pełnym wymiarze) okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Zaprezentowana wykładnia przez organ rentowy nie jest trafna. W okresie zatrudnienia przypadają momenty, w których pracownik nie wykonuje pracy a dany okres jest wliczany do jego uprawnień pracowniczych oraz uprawnień z zakresu ubezpieczeń społecznych. Typowym przykładem takiej sytuacji był okres zasadniczej służby wojskowej (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., III UZP 4/15, OSNP 2015 nr 12, poz. 164; wyrok z dnia 5 sierpnia 2014 r., I UK 442/13, LEX nr 1491097).

Także w odniesieniu do art. 32 ust. 1a ustawy emerytalnej istnieje ukształtowana linia orzecznicza Sądu Najwyższego, która w sposób klarowny wyjaśnia sporny mechanizm interpretacyjny, odwołując się do koncepcji ochrony praw nabytych. Problem ten zarysował się w związku ze zmianami wprowadzonymi do art. 32, określającego warunki nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, na skutek dodania przepisu, co uczyniono ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264), która weszła w życie z dniem 1 lipca 2004 r. W przepisie tym postanowiono, że przy ustalaniu takich okresów zatrudnienia nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik po dniu 14 listopada 1991 r. otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa (pkt 1) oraz okresów, w których na mocy szczególnych przepisów został zwolniony od świadczenia pracy, z wyjątkiem okresu urlopu wypoczynkowego (pkt 2). Przepis art. 32 ust. 1a pkt 2 został uchylony ustawą z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych

(Dz.U. Nr 169, poz. 1412), zatem wyłączeniu ulegają tylko okresy niezdolności do pracy z powodu choroby i macierzyństwa.

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że wykazanie w dniu 1 stycznia 1999 r. określonego w art. 184 ustawy emerytalnej okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach wyłącza ponowne ustalenie tego okresu po osiągnięciu wieku emerytalnego, według zasad wynikających z art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy, obowiązujących po dniu 1 lipca 2004 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., OSNP 2011 nr 19-20, poz. 260; z dnia 13 lipca 2011 r., I UK 12/11, LEX nr 989126; z dnia 18 maja 2012 r., III UK 99/11, LEX nr 1227193 i orzeczenia w nich powołane). W przywołanych wyrokach Sąd Najwyższy podkreślił, że ochrona ekspektatywy może wynikać z jej istoty, lecz także zyskiwać wzmocnienie w prawie, a funkcję takiego wzmocnienia spełnił art. 184 ustawy emerytalnej wobec pozostających w toku stosunków nabywania prawa do emerytury z tytułu wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach przed dniem 1 stycznia 1999 r. W przepisie tym ustawodawca utrwalił sytuację osób, które w dniu wejścia w życie ustawy wypełniły warunki stażu szczególnego i ogólnego i zadeklarował ich przyszłe prawo do emerytury w wieku wcześniejszym; przez wydanie tego przepisu nastąpił stan związania, tj. zobowiązania się przez Państwo do powstrzymania się od jakiegokolwiek ingerencji w istniejące prawo tymczasowe. Wobec tego przewidziana w ustawie ekspektatywa prawa do emerytury nie mogła wygasnąć na skutek nowej regulacji ustalania stażu zatrudnienia. Gwarancji przyszłego prawa do emerytury złożonej wobec osób, o których mowa w art. 184 ustawy, ustawodawca nie mógł już naruszyć przez ustalenie innego sposobu wyliczenia ich stażu ubezpieczenia. Inaczej mówiąc, jeśli ubezpieczony na dzień wejścia w życie ustawy emerytalnej posiadał wymagany do uzyskania prawa do emerytury w wieku obniżonym ogólny staż ubezpieczeniowy oraz wymagany okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a nie spełniał jedynie warunku wieku, to okres pracy w warunkach szczególnych musi być rozumiany w sposób, w jaki był ukształtowany przed wprowadzeniem ust. 1a pkt 1 do treści art. 32 ustawy emerytalnej (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 27 listopada 2003 r., OSNP 2004 nr 5, poz. 87), gdyż wymaga tego zasada ochrony ekspektatywy prawa do emerytury.

W konsekwencji, nie można uznać, że doszło w sprawie do błędnej wykładni przepisów prawa materialnego. Z samego faktu, że pozwany prezentuje odmienne stanowisko nie wyłania się obowiązek jego podzielenia, skoro taki model wykładni jest wycinkowy i pomija szereg zmiennych, które zostały zaprezentowane powyżej.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł w myśl art. 398¹⁴ k.p.c.